

BARNOMBUDSMANNEN

Information om mänskliga
rättigheter för barn och unga

Förverkligas dina rättigheter?

Innehåll

Barnombudsmannen främjar alla barns rättigheter	3
Vad är FN:s barnkonvention?	4
Hur tar FN reda på barnets rättigheter i Finland?	5
Hur förverkligas barnens rättigheter i Finland?	6
Olikhet är en rikedom	8
Barn i skolan, i dagvård och på fritiden	9
Problem i barndomen och ungdomen	10
Barnen har rätt att delta och påverka	11
Barnombudsmannens rekommendationer för beslutsfattare	12
FN:s konvention om barnens rättigheter i korthet	14

Förverkligas dina rättigheter?
Information om mänskliga rättigheter
för barn och unga
Barnombudsmannens byrås
publikationer 2013:8

Utgivare
Barnombudsmannens byrå
Vapaudenkatu 58 A, 40100 Jyväskylä

Telefon: 0295 16001
E-post: lapsiasiavaltutettu@stm.fi

www.lapsiasia.fi
www.lastensivut.fi

Layout
Workshop Pälvä Oy

Fotografier
Panu Pälvä, Colourbox, iStockphoto, 123rf

Tryckeri
Aksidenssi Oy, Helsingfors 8/2013

Tredje reviderade upplagan

ISSN 1798-3991 (painettu)
ISSN 1798-4009 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-00-3619-5 (nid.)
ISBN 978-952-00-3620-1 (PDF)

PDF publicerad på nätet 8/2013
www.lapsiasia.fi

De fotografier som används som illustrationer
har ingen koppling till utredningen. Detta
betyder att citaten i texten inte är tankar hos
de barn och unga som finns på bilderna.

**Barnombudsmannen följer upp och
främjar barnets rättigheter i Finland.**

**Även FN:s barnorganisation UNICEF
har rätt och skyldighet att övervaka
att barnkonventionen genomförs.**

**Andra barn- och ungdomsorganisationer
ger experthjälp och främjar barnets
rättigheter på olika sätt.**

**Den oavkortade texten i konventionen
om barnets rättigheter återfinns på
adressen www.lapsiasia.fi**

Barnombudsmannen främjar alla barns rättigheter

Denna broschyr ger dig information om barnets mänskliga rättigheter i Finland och om barnombudsmannens verksamhet.

Barnombudsmannen hjälper vuxna att tänka på saker ur barnets synpunkt. Barnombudsmannen arbetar för att man tar väl hand om barnen, även om dig.

Barnombudsmannen:

- tar reda på barnens åsikter och berättar om dessa för vuxna,
- utreder hur barn mår i Finland och på vilket sätt deras rättigheter förverkligas,
- informerar barn och vuxna om barnets mänskliga rättigheter,
- påverkar beslutsfattare för att barnen ska få det bättre ställt.

www.lapsiasia.fi
www.lastensivut.fi

Finlands riksdag har stiftat en lag om barnombudsmannen.

Sedan 2005 har uppgiften skötts av Maria Kaisa Aula.

Barnombudsmannens byrå finns i Jyväskylä.

Vad är FN:s barnkonvention?

Varje barn har särskilda rättigheter som tillhör barnen. Dessa baseras på Förenta nationernas, dvs. FN:s, konvention om barnets rättigheter. Konventionen är även det som barnombudsmannens arbete bygger på.

● Ledare för olika stater har gjort upp ett avtal, dvs. en konvention, om barnets rättigheter för att vuxna ska förstå att skydda och respektera barn överallt i världen. Enligt avtalet är alla personer under 18 år barn.

Eftersom även Finland har skrivit under avtalet, måste vi se till att alla finländare känner till konventionen om barnets rättigheter. Varje vuxen person har skyldighet att förverkliga barnets rättigheter.

Huvudprinciperna i FN:s barnkonvention

Vuxna ska ta reda på barnens åsikter.

Barn ska höras och deras åsikter ska beaktas. Till exempel när vuxna fattar beslut som gäller barnen, ska de även beakta barnens åsikter. I skolan har barnen möjlighet att bli medlemmar i elevkåren och föreslå förbättringar i trivsels i skolan.

Alla barn är jämlika.

Alla personer under 18 år har samma rättigheter. De mänskliga rättigheterna beror inte på barnets eller föräldrarnas egenskaper, som hudfärg, ålder, språk, förmågenhet, religion, funktionshinder eller sjukdom.

Barnet har rätt till ett gott liv.

Mödrarnas och fädernas uppgift är att sköta om sina barn. Om föräldrarna inte kan sköta om sitt barn, ska familjen erbjudas hjälp. I vissa situationer är problemen så allvarliga att det är bättre för barnet att bo någon annanstans än hos sina föräldrar.

Vuxna människors uppgift är att fatta beslut för barnens bästa.

Vuxna ska tänka efter vilka följder olika beslut kan ha för barn. Till exempel när man bygger en ny skola får man inte bara tänka på vilken skola som blir billigast. Man måste också tänka på vilken skola som är bäst för barnen.

Barnet har rätt att få vara sig själv.

Varje barn har rätt att få vara sig själv. Ingen får nedvärderas eller mobbas till exempel på grund av utseende. Varje barn har rätt att växa och utvecklas i egen takt.

Hur tar FN reda på barnets rättigheter i Finland?

Staterna som skrivit under konventionen berättar vart femte år för FN om hur rättigheterna förverkligas i landet. Man berättar om saken genom att skriva en rapport till FN:s kommitté för barnets rättigheter. Barnombudsmannen berättar om barns och ungas synpunkter för FN.

● Kommittén för barnets rättigheter har 18 vuxna medlemmar. De läser rapporterna från de olika länderna noggrant och diskuterar rapporterna. Efter detta berättar FN-kommittén för staterna om vilka saker som är bra och vilka saker som ännu bör förbättras. De vuxna i kommittén ger rekommendationer och anmärkningar till staterna. Genom att följa rekommendationerna och anmärkningarna kan staterna förverkliga barnets rättigheter bättre.

Denna broschyr berättar om FN:s senaste rekommendationer som finska staten fick på sommaren 2011.

Hur förverkligas barnens rättigheter i Finland?

Finländska barn har det bättre ställt i fråga om många saker än barnen i många andra länder. De flesta barnen har mat, kläder, trygghet och hobbymöjligheter. Ofta tar man väl hand om barnen hemma och i daghemmet. Barnen får god undervisning i skolan och de får komma till läkare när de blir sjuka. Barnen behöver inte lida av krig eller leva på gatan.

● Enligt barnombudsmannens enkäter trivs barnen hemma. Barnen tycker särskilt om familjens gemensamma vardagssysslor, som matlagning, lek och gemensamma hobbyer.

Många bra saker

En bra sak är att barn och vuxna informeras om barnets rättigheter. Idag har barnen fler möjligheter att påverka sina egna saker. Enligt Finlands lagar är det förbjudet att på något sätt göra barn illa och skada dem.

Det går inte bra för alla

I många familjer finns det problem. Familjerna grälar och har inte tillräckligt mycket gemensam tid. Många unga börjar röka och experimentera med alkohol tidigt. Barnen trivs inte heller lika bra i skolan som barn i vissa andra länder. I allt fler barnfamiljer råder brist på pengar.

Serviceutbudet varierar

Barnen bor på olika orter. I en del kommuner finns många tjänster och hobbymöjligheter. Det finns till exempel tillräckligt med läkare, hälsovårdare och bibliotek. Men det finns också kommuner med få tjänster eller där tjänsterna ligger långt borta.

Ibland kan även hobbyerna vara ansträngande för barnen. Alla tycker inte om att tävla.

FN:s rekommendationer till finska staten

● Barnen till föräldrar som använder för mycket alkohol eller andra berusningsmedel borde stödjas och utomstående vuxna borde erbjuda barnen mer hjälp.

● Man bör försöka påverka den osämja som orsakas av föräldrarnas skilsmässa så att barnen inte behöver lida.

● Föräldrarna bör få mer hjälp med sina problem. Om barnet ändå inte kan bo hemma, bör barnet få bo hos en annan familj i stället för på en anstalt.

● Fattiga barnfamiljer bör stödjas på ett bättre sätt.

Olikhet är en rikedom

Alla barn föds inte friska. Även ett friskt barn kan insjukna eller invalidiseras. Då kan barnen behöva mer hjälp och stöd än normalt.

● Många barn vill gå i en närliggande skola. Denna möjlighet borde ges även till barn med funktionshinder eller sjukdom. När alla barn går i skola tillsammans, lär de sig att förstå hur likadana människorna är och är inte längre rädda för olikhet.

Olika kulturer är en rikedom

Även många invandrabarn, romska och samiska barn samt barn med teckenspråk som modersmål har upplevt diskriminering. Skolkamraterna kan ha mobbat dem och även främmande vuxna personer kan ha fördomar.

Det finns många fina saker i kulturen hos romska och samiska barn samt barn med teckenspråk som modersmål och barn som kommit till Finland från andra länder, och det vore intressant även för andra barn att få lära sig mer om dessa saker. Det kan vara frågan om till exempel kläder, vanor, mat, musik, dans, teater och bildkonst.

FN:s rekommendationer till finska staten

● Invandrabarn, romska och samiska barn samt barn med teckenspråk som modersmål samt funktionshindrade barn borde inte behöva uppleva diskriminering och mobbing. Alla barn behöver mer information om dessa kulturer för att bättre kunna förstå varandra.

● Funktionshindrade barn och deras familjer behöver tillräckligt bra service. Offentliga byggnader, bussar, tåg och affärer bör göras tillgängliga för funktionshindrade barn och unga.

● Romska barn, samiska barn och barn med teckenspråk som modersmål bör kunna använda sitt eget språk. Beslutsfattarna ska fästa mer uppmärksamhet vid rättigheterna för romska barn, samiska barn och barn med teckenspråk som modersmål.

● Ibland söker barn från andra länder asyl i Finland. Flyktingbarnen är i allmänhet sådana barn som kommer från krigshärjade länder. Om barnet söker om asyl ensamt, utan sin familj, ska han eller hon erbjudas tillräckligt med hjälp och stöd av vuxna.

Barn i skolan, i dagvård och på fritiden

Barnombudsmannen har tagit reda på barnens egna synpunkter på vad som är bra i skolan och var det ännu finns utrymme för förbättring. Bra lärare och trevliga kompisar får mycket beröm av barnen. Dessutom berömmar barnen den goda undervisningen och skolmaten som är gratis.

● I olika enkäter har barnen berättat att de inte alltid trivs i skolan. Barnen borde erbjudas mer möjligheter att delta i planeringen av vardagen i skolan. Barnen anser oftast att det finns utrymme för förbättring i ordnandet av skolbespisningen samt i skolans lokaler och trivseln på skolans gårdsplan.

Vi måste ingripa i mobbing

Man har försökt minska mobbningen, men det förekommer ändå i många skolor. En elev kan

göra någon illa på rasten. Elever kan också mobba varandra genom att tala elakt.

Föräldrarna till små barn anser att daghemmen har för stora grupper. De som arbetar i daghemmet har inte tillräckligt med tid för alla barn. Vuxna som arbetar i daghem ska utbildas i att möta barnen väl. Barnen har själva önskat att daghemsdagarna var kortare.

Alla har rätt till hobbyer

På fritiden tycker barn och unga om att vara tillsammans med kompisar. En trivsamt, ren och trygg närmiljö är viktig för barnen. Barn och unga uppskattar särskilt att de kan röra sig självtändigt i det egna bostadsområdet.

Alla barn ska ha rätt till hobbyer. Så är dock inte alltid fallet. På små orter finns det ibland för få hobbymöjligheter. Ibland är hobbyerna för dyra eller lämpliga hobbyer erbjuds inte för till exempel funktionshindrade barn. Alla kommuner erbjuder inte tillräckligt med eftermiddagsverksamhet för barn i lågstadietiden.

FN:s rekommendationer till finska staten

● Lärarna ska ha mer information om olika kulturer och om de problem som barn upplever. För att öka informationen borde skolorna anställa fler vuxna med romsk bakgrund.

● De vuxna borde ingripa i mobbing på ett effektivare sätt.

● De vuxna ska ta reda på varför vissa barn inte trivs i skolan.

● Storleken på dagvårdsgrupperna borde minskas för att de vuxna ska ha bättre tid att beakta barnens individuella behov.

Problem i barndomen och ungdomen

Var och en av oss har bra och dåliga dagar. Ibland går allting bra och ibland finns det många saker som man blir irriterad eller förargad på. Detta är helt normalt.

● Men ibland är sakerna allvarligare. Vissa unga lider av depression. Depression är en sjukdom som påverkar sinnestämningen. Det finns inget som gläder eller inspirerar, eller så är allting irriterande. När man är deprimerad är tankarna nedstämda och självförringande och det kan vara svårt att somna. Då behövs hjälp av vuxna.

Barnen behöver stöd av vuxna

Det är bra att barn och unga får komma till regelbundna hälsokontroller i skolan. Dessutom ska det finnas lektioner i hälsokunskap i

skolan. Men det finns få hälsovårdare, skolpsykologer och skolkuratorer i skolan och dessa personer är inte alltid bekanta för eleverna. Det behövs fler av dem för att barn och unga ska få hjälp med depression eller andra problem i tid.

Hjälp när nöden är som störst

Barn upplever mer våld än vuxna. Ibland är det andra barn eller unga som gör dem illa, och ibland är det föräldrarna eller andra vuxna som gör det. Det är viktigt att ett barn eller en ungdom som blivit utsatt för våld får hjälp. Följderna när man berättar om saken för utomstående människor kan verka skrämmande. Barnet vet inte heller alltid vem man kan kontakta och berätta om saken.

Man borde lyssna noggrannare på barnets tankar även när ett brott har skett. Barnen borde veta vem de kan kontakta om någon har handlat fel.

FN:s rekommendationer till finska staten

● Barn och unga som lider av depression borde erbjudas mer stöd och samtalshjälp.

● Användningen av berusningsmedel bland unga borde minskas genom att berätta för dem hur farligt det är.

● Det bör säkerställas att de samtalsjourer som hjälper barn samt de webbplatser som ger stöd på Internet fungerar effektivt.

● Vuxna bör ingripa effektivare i olämpliga trakasserier mot flickor som sker på Internet och via mobiltelefoner.

● Barn kan få obehagliga eller förbjudna förfrågningar på Internet (till exempel en begäran om att skicka nakenbilder på sig själv). Vuxna ska ingripa i detta och förbjuda denna kriminella verksamhet.

● Vuxna ska arbeta för att våld mot barn och unga minskar.

Barnen har rätt att delta och påverka

Barnets rättigheter omfattar en möjlighet att delta, att påverka och att bli hörd.

● Barnet har rätt att berätta om sin åsikt i helt normala situationer i familjen, bland vänner och till exempel i hobbyer. Där har vuxna något att lära sig. Det största hindret för barns delaktighet är de vuxnas brådska! Alla vuxna kan inte heller tala med barn i olika åldrar.

Barns och ungas åsikter ska beaktas

Barnens åsikter lyfts fram i ungdomsfullmäktige, barnparlament och skolornas elevkårer.

Det är även bra att använda olika enkäter för att ta reda på vad barn anser om saker som är viktiga för dem. Barn och unga har stor erfarenhet av olika tjänster, till exempel bibliotek, tandvård och busstrafik. Det är bra att de vuxna beaktar barnens erfarenhet när tjänsterna utvecklas.

De anställda på barnombudsmannens byrå diskuterar regelbundet med barn och unga vid till exempel olika evenemang. Som stöd för barnskyddsombudsmannens arbete verkar en rådgivande grupp av ungdomar samt Barnens Parlament i Finland. Dessutom gör barnombudsmannen enkäter bland barn och unga.

FN:s rekommendationer till finska staten

● Vuxna ska lyssna på barnens erfarenheter bättre i de situationer där barnen placeras utanför hemmet för att bo vid en barnskyddsanstalt eller i en fosterfamilj.

● Barn och unga ska kunna påverka saker i skolan mer. Vuxna ska särskilt beakta barns och ungas erfarenheter när det gäller en förbättring av elevernas trivsel i skolan.

Barnombudsmannens rekommendationer för beslutsfattare

- Föräldrar till barn som råkat i problem ska erbjudas hjälp. Hjälpen bör fås medan problemen fortfarande är små.
- Vuxna behöver fler möjligheter att jobba kortare arbetsdagar och vara tillsammans med barnen.
- Vuxna ska utbildas så att de kan beakta barnens erfarenheter och åsikter och att de känner till barnens rättigheter.
- Tillräckligt med hobbymöjligheter där man inte behöver tävla eller prestera bör ordnas för barnen.
- Finlands regering ska ge pengar till barnfamiljer som lider av fattigdom.
- Skillnaderna mellan kommunerna när det gäller service för barn och familjer ska minskas. Tjänsterna ska finnas tillräckligt nära.
- Lärarstuderande ska ges information om undervisning av de romska och samiska minoriteterna, invandrarminoriteterna samt om undervisning av barn med funktionshinder.
- Samiska barn tillhör ett urspringsfolk, och de ska säkerställas rättigheten att få undervisning i samiska språket och kulturen oberoende av var de bor.
- Ordandet av elevkårsverksamhet borde vara obligatoriskt i alla grundskolor.
- Skolornas gårdar bör vara trivsammare. Barnens åsikter om skolbespisningen ska beaktas.
- Samtalsjourer och webbtjänster för barn och unga bör få fler vuxna jourhavande så att de kan hjälpa fler barn och unga.
- Mentalvårdstjänsterna för barn och unga ska ökas.
- Alkoholreklam som skapar felaktiga föreställningar ska förbjudas.

Barnombudsmannen berättar för vuxna om FN:s rekommendationer.

Barnombudsmannen handleder vuxna att också beakta barnens åsikter i besluten.

Barnombudsmannen påverkar beslutsfattare för att barnen ska få det bättre ställt i Finland.

FN:s konvention om barnens rättigheter i korthet

1. Varje människa under 18 år räknas som barn.
2. Barnets rättigheter gäller alla barn. Inget barn får diskrimineras på grund av barnets eller barnets föräldrars egenskaper, åsikter eller ursprung.
3. Vid alla beslut som rör ett barn ska barnets bästa prioriteras.
4. Staterna ska se till att de rättigheter som räknas upp i denna konvention förverkligas i barnens liv.
5. Barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare ska sköta om barnets uppfostran. Staten ska hjälpa föräldrarna med denna uppgift.
6. Varje barn har rätt till liv. Staten ska trygga att barnen får utvecklas i lugn och ro i egen takt.
7. Barnet har från födseln rätt till ett namn och ett medborgarskap. Barnet har rätt veta vilka föräldrarna är och att i första hand bli vårdat av dem.
8. Barnet har rätt till sitt eget namn, sitt medborgarskap och sina släktingar.
9. Barnet har rätt att leva tillsammans med sina föräldrar, förutsatt att han eller hon har det bra och tryggt med dem. Ett barn som inte bor med sina föräldrar har rätt att träffa och hålla regelbunden kontakt med båda föräldrarna. Ifall det inte är bra för barnet att träffa föräldrarna kan man hindra umgänge.
10. Om barnet och barnets föräldrar har kommit att bo i olika länder, ska staten försöka återförena dem med varandra så snabbt som möjligt.
11. Staten ska hindra olagligt bortförande av barn från ett land till ett annat.
12. Barnet har rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till barnets ålder och mognadsgrad.
13. Barnet har rätt att berätta sin åsikt om saker, förutsatt att detta inte kränker andra.
14. Barnet har rätt att tänka fritt. Barnet har även rätt att tillhöra eller inte tillhöra en religion. Föräldrarna vägleder barnet i användningen av denna rättighet.
15. Barnet har rätt att bli medlem i föreningar och verka i dem.
16. Barnet har rätt till privatliv, hemfrid och brevhemlighet. Barnets heder eller anseende får inte kränkas.
17. Barnet har rätt att via massmedier få tillgång till sådan information som är viktig för hans eller hennes utveckling och välfärd. Barnet ska skyddas mot information och material som kan ha skadlig inverkan på barnets välfärd.
18. Staten ska stödja föräldrarna vid barnuppfostran till exempel genom att se till att familjerna får de tjänster de behöver.
19. Barnet ska skyddas mot alla former av våld, försummelse och utnyttjande.
20. Ett barn som inte kan bo med sin familj har rätt att få särskilt skydd och stöd på andra ställen, till exempel i barnskyddsanstalter eller fosterfamiljer. Byten av placeringsställen ska undvikas och kontinuiteten i barnets mänskliga relationer ska respekteras.
21. Ett barn kan adopteras om detta är det bästa alternativet för honom eller henne.
22. Flyktingbarn har rätt till den särskilda omsorg de behöver.
23. Barn med funktionshinder ska få bästa möjliga vård och hjälp som främjar barnets självförtroende och delaktighet.
24. Barnet har rätt till bästa möjliga hälsa och att få den hälso- och sjukvård som behövs.
25. Om ett barn har placerats utanför sitt födelsehem, ska vuxna ge barnet tillräcklig omsorg. De vuxna måste tidvis se över om grunderna för placeringen fortfarande gäller.

Innehållet i konventionen kan sammanfattas i tre olika teman:

PROTECTION
Barn har rätt till särskilt skydd och speciell omvårdnad.

PROVISION
Barn har rätt till en tillräcklig andel av samhällets resurser.

PARTICIPATION
Barn har rätt att med hänsyn till sin ålder och mognadsgrad delta i beslutsfattande som rör dem själva.

26.–27.

Barnet och barnets föräldrar har rätt till tillräckliga tjänster och penningstöd vid behov.

28. Barnet har rätt att få grundläggande undervisning gratis. Staten måste se till att alla barn går ut skolan och inte lämnar den på hälft.

29. Utbildningen ska utveckla barnets individuella färdigheter, barnets eget språk och kultur. Vid utbildningen ska man berätta för barnen om deras rättigheter och andra människors rättigheter samt tolerans. Dessutom ska man berätta om skyddet av miljön.

30. Alla barn har rätt till sin egen kultur, religion och sitt eget språk.

31. Ett barn har rätt till vila, lek och fritid, och till att delta i till konst- och kulturlivet.

32. Ett barn får inte utföra arbete som kan hindra utbildningen eller skada barnets hälsa eller utveckling.

33. Ett barn ska skyddas mot narkotika.

34. Ett barn ska skyddas mot alla former av olämpliga trakasserier.

35. Staterna ska förhindra handel med barn.

36. Ett barn ska skyddas mot alla former av behandling som hotar barnets välfärd.

37. Barn får inte utsättas för tortyr. Barn får inte straffas på ett grymt eller förnedrande sätt. Att fängsla ett barn får endast användas som en sista utväg och även då ska man beakta barnets åldersrelaterade behov.

38. En person under 18 år får inte värvas till armén och inte heller delta i krigföring. Vid väpnade konflikter ska barn skyddas.

39. Staten ska hjälpa barn om de har blivit felaktigt behandlade.

40. Ett barn som brutit mot lagen ska skyddas och barnets rättigheter ska respekteras.

41. Om en stats nationella lagstiftning garanterar ett barn bättre rättigheter än denna konvention, ska den nationella lagstiftningen följas.

42. Staten bör se till att alla medborgare känner till barnets rättigheter.

43. FN:s kommitté för barnets rättigheter övervakar att denna konvention följs.

44.–45.

Dessa artiklar gäller konventionens giltighet och att konventionen följs.

BARNOMBUDSMANNEN

Denna broschyr ger information om barns och ungas mänskliga rättigheter i Finland och om barnombudsmannens verksamhet.

Denna broschyr berättar också om vilka rekommendationer FN har gett finska staten för att främja barnets rättigheter.

Barnombudsmannen anser att det för barnens liv i Finland behövs:

- **mer vuxennärvaro och mindre ensamhet**
- **mer lek och mindre prestation**
- **fler tjänster som hjälper och stöder familjer**
- **fler möjligheter för barnen att delta, påverka och bli hörda.**

BARNOMBUDSMANNENS BYRÅ

Vapaudenkatu 58 A
40100 Jyväskylä
telefon 0295 16001
lapsiasiavaltuutettu@stm.fi
www.lapsiasia.fi
www.lastensivut.fi

ISSN 1798-3991 (print)
ISSN 1798-4009 (online)
ISBN 978-952-00-3619-5 (inh.)
ISBN 978-952-00-3620-1 (PDF)

